

KÜLÖNFÉLÉK.

Kitüntetett faiparos. Ő felsége a király *Jánosi Engel* Gyulának, az „Engel Adolf és fia“ fanagykereskedő, faipar és gőzfűrész cég birtokjának, a közélet terén szerzett érdemei elismerésül, a magyar királyi udvari tanácsosi címet díjmentesen adományozta.

Az Arad—Temesvár—Déva—Lugosvidéki Erdészeti Egyesület választmányi ülése. Ez ülés folyó évi november 26-án Lippán folyt le. Jelen voltak: *Székely* Mózes alelnök, *Ajtay* Sándor titkár, *Hammer* Károly, *Földes* János, *Páll* Miklós, *Bodnár* Richárd, *Fogassy* Gyula, *Molcsányi* Ernő választmányi tagok és *Bécsy* Dezső pénztáros.

A rendes közgyűlés időpontjául, mivel annak kijelölt helyén, Déván czélszerűen ez évben kirándulások már nem eszközölhetők, 1910. év május második felének az elnök által meghatározandó napja jelöltetett ki.

Tagokul felvétettek Grósz József és Jozska Florián fakereskedők.

A pénztári készlet — pénztáros beszámolója szerint — 1600 korona.

Tárgyalás alá került folytatólag a közgyűlés részére előkészítendő két javaslat, u. m. *Az Alföld befásításáról* és *A kopárok terjedésének meggátlása* tárgyában, mivel az ennek előkészítésére folyó évi augusztus 20-ára összehívott szűkebb bizottság, az elnökön és titkáron kívül, a tagok elfoglaltsága miatt össze nem jöhetett, és e bizottság tagjai, két tag híján, most együtt vannak.

Az *Ajtay* Sándor titkár által előterjesztett javaslat szerint az Alföld befásítása akként volna törvényhozási uton szabályozandó, hogy e fásítások egy alföldi erdőhivatalra, mint központra volnának bízandók, melynek feladatához tartoznék az alföldi erdőkről, facsoportokról, faszorokról statisztikát összeállítani s a rendszeres befásításokat vezetni.

Páll Miklós e tervet nem tartja keresztülvihetőnek, mert a birtokosok rendelkezési joguk korlátozásába nem mennének bele, az állam a szükséges kiadásokkal meg nem terhelhető és a hivatal oly nagy területet sikeresen nem adminisztrálhatna.

Földes János az egy központból gyakorlandó adminisztrálást

nem tartja keresztülvihetetlennek s utal a selyemtenyésztési felügyelőségre, melynek hatásköre sokkal nagyobb területre terjeszkedik ki és eperfaültetésével a szervezendő hivatalával hasonló működést fejt ki. A központ feladata továbbá nem annyira a birtokos kezeinek megkötése lenne, hanem hogy tanácsadólag, irányítólag hasson, lehetőleg csekély megszorítással, amint ez már az állami erdőhivataloknál igen jó hatással van. Különben az Alföld fásításának kérdése főképen éppen a mezőgazdák részéről indult meg s így az erdészeknek mintegy erkölcsi kötelessége e kérdésben szakértőleg állást foglalni.

Legjobb e kérdést az érdekelt erdőfelügyelőségek és állami erdőhivatalok bevonásával majdan a *földmívelési kamarák* keretén belül megoldani, hová az erdészek úgy is felvételnek s melyek a gazdatanácsok útján még a legutolsó faluban is végrehajtó közegekkel fognak birni.

Többek, ugymint Székely, Bodnár, Páll és Fogassy hozzászólása után határozatba ment, hogy Földes indítványának bevonásával alakíttassék át a titkári javaslat, amelynek tüzetesebb megindokolásához indítványtevő nyújtson segédkezet, mint ki e kérdéssel behatóbban foglalkozik.

A második kérdésnél, mely a *kopár területek terjedésének megállítására* vonatkozik, a titkár javaslata főképen odairányul, hogy az ily területek, mint Németországban, az állam által megváltva, általa befásíttassanak; a jobban gyarapítandó erdei alap igénybevételét kívánja e célra. A feltétlen erdőtalajokra nézve pedig szigoruan kimondandó volna az azonnali fásítás.

Páll Miklós az állam tulságos megterhelésében áthághatlan akadályt lát. A feltétlen erdőtalajnak erdősítésére nézve pedig a törvénynek ama enyhe intézkedése szolgál sok visszaélésre okot, hogy hat évi időközt enged a felerdősítésre s ez idő alatt a más teendőkkel igénybe vett közigazgatási hatóságok késedelmes eljárása miatt az ily területek annyira elkopárosodnak, hogy annak most már nagyon költségessé vált felújítására a legtöbbszörre szegény birtokost anyagi megélhetésének kockáztatása nélkül szorítani nem lehet.

Többek hozzászólása után *Földesnek* javaslatára elfogadtatott, hogy oly megelőző rendszabály volna törvényileg biztosítandó

az ily kopárosodásra hajló helyek megóvása céljából, amint ez Ausztriában is foganatba vétetik, hogy ott még a rendszeres kihasználás is csak előző hatósági helyszíni engedélyhez legyen kötve, mikor a kihasználás s felújítás módja is azonnal elhatározatnék, hogy ott kopárság ne keletkezhesék.

Ezáltal a mostani törvény hiányos rendelkezésének egyszer s mindenkorra éle vétetnék.

Ezzel a választmányi ülés befejezést nyert.

Kérelem a gyapjas pille (*Ocneria dispar*) petecsomóinak gyűjtése ügyében. Szükségem volna a folyó télen *L. O. Howard* dr. kartársam számára, aki Washingtonban az északamerikai Egyesült Államok rovar-tani intézetének igazgatója, ötezer darab gyapjas pille (*Ocneria dispar*) tojáscsomójára (petecsomójára). Minthogy a mostani hazai gyapjas pille hernyójárásunk végén nincs biztos tudomásom, hogy e pille hernyója ez idén (1909-ben) még hol rágott és pilléi még ez idén hol tojtak: azért a fentebb említett tojáscsomók megszerezhetése végett azzal a tisztelettel teljes kéréssel fordulok a tisztelt kincstári erdőgazdának és más erdőgazda urakhoz, hogy sziveskedjenek értesíteni, hogy vajjon erdejükben a kívánt tojáscsomószám nem volna-e összegyűjthető. Megjegyzem, hogy az anyag összegyűjtésének, csomagolásának és Budapestre való összes szállításának költségeit kellőképen kiállított nyugtató alapján haladéktalanul megtérítem és az anyag összegyűjtésére és szállítására előzetes tájékoztatást is adok. Mindenestre kívánatos, hogy e tojáscsomó olyan erdőből származzék, ahol a gyapjas pille már 1908-ban is előfordult és pilléje még 1909-ben is rajzott.

A tojáscsomóra azért van szükség, mert az egy parányi élősködő darázzsal (*Eupelmus*) van megfertőzve s mint ilyen ez a parányi darázs felette hasznos, mert a tőle megfertőzött tojásokból (petékből) a gyapjas pille hernyója az 1910-iki tavaszon nem fog kikelni. Ennek a kis hasznos daráznak s ezenkívül még több, részben állati élősködőnek (rovárnak), részben növényinek (baktériumoknak) köszönhető, hogy Európában a gyapjas pille s más erdei kártevő pille hernyója rendszerint csak két vagy három évig pusztíthat s azután ellenségei fölébe kerekednek és szaporodásának végét vetik.

Ezeket a hasznos élősködőket óhajtja *Howard* dr. Amerikában is meghonosítani, ahol a gyapjas pille ellen folyó eddigi védekezések, noha azok e pillének Európából Amerikába való behurczolása óta idestova 30—40 éve folynak és évről-évre a meglepett államoknak sok millió dollárjába kerülnek, a megkívánt gyakorlati eredménnyel nem jártak.

A gyapjas pillének Európából Észak-Amerikába való 1868/69. évi behurczolásának történetét az Erdészeti Lapok 1893. évi XII. füzeté 925—936., továbbá az 1897. évi évfolyam III. füzetének 224—237. oldalain ismertettem.

Midőn fenti kérésemet a t. erdőgazdáknak szives figyelmébe ajánlom és szives értesítésüket a m. kir. állami Rovartani Állomásra (Budapest, II., Debrői-ut 15. sz.) kérem, maradtam kiváló tisztelettel *Jablonowski* József, a m. kir. áll. rovertani állomás igazgatója.

Him és nőstény az állatvilágban. Ilyen czimmel tartotta meg dr. Horváth Géza, a Nemzeti Muzeum állattani osztályának igazgatója, muzeumi népszerű előadását december 4-én.

Kikészített állatokkal ugy, mint vetített képekkel mutatta be azt a különben közismert tényt, hogy az emlősök, madarak, két-éltűek, halak, leginkább pedig a rovarok osztályában mindig a him a díszesebb, pompásabb. Ez az a másodrendű ivari bélyeg, mely őt az ivarszervek eltérő alkotásán kívül a nősténytől megkülönbözteti. Maga az ivarszerv nem mindig olyan feltűnő, hogy a két nemet első tekintetre egymástól meg lehetne különböztetni. Így egy baromfiudvaron a kakas taraja és aczélfényű, kunkorodó farktollai révén könnyen különböztethető meg a tyuktól, de a liba gunárját a tojótól már nem olyan könnyű megkülönböztetni, éppen mert nincsenek másodlagos ivari bélyegjei. Ezek a másodlagos ivari bélyegek természetesen nem azért vannak, hogy az ember a nemekről könnyebben tájékozódjék. A nagy Darwin szerint a szarvas, az őz s más him az ő fegyvereit nemcsak a létért való küzdelemben, ellenségeivel szemben használja s így a természetes kiválogatódást szolgálja, hanem vetélytársaival szemben is, miáltal azok a nemi kiválogatódás eszközévé is lesznek. Azon himek pedig, amelyek mint a siketfajd, a fácán s a páva remek ruházatuk diszével pompáznak, vagy mint a csalogány ígész éneké-

vel hatnak, a nőstényeket mintegy elbűvölik, elbájolják, úgy hogy azok a legdiszesebbnek, a mesterékesnek engedik át magukat s így biztosítják nemük tökéletesbülését.

Ámde sok him éppen csak a pázás idején bir másodlagos ivari bélyeggel, vagy éppen csak abban az időben válik az feltűnő színűvé vagy alakuvá, úgy hogy a nőstény előleges választása ki van zárva. A halaknál meg éppen nincsen választás, mert azok nem párzanak s a nőstény nem is tudja, hogy lerakott petéit melyik him fogja megtermékenyíteni. Azután itt van a bajnokszalonka s sok más állat, melynek nőstényei teljesen közömbösen nézik himjeik verekedéseit, ugrándozásait s egyéb izgalmas mozdulatait, sőt éppen a bajnokszalonkáról tudjuk, hogy a himek akkor is párviadalt vivnak, amikor nőstény nincsen a közelben.

Továbbá azt sem tudjuk, hogy melyik állatfaj melyik nőstényének mi tetszik, de viszont tudjuk, hogy a himek fegyveralaku másodlagos ivari bélyegei közül nem egy van, amely inkább bajt, veszedelmet hoz tulajdonosára, mintsem áldást; ilyen pl. a jávai vaddisznó két pár hátrakunkorodó agyara, de a mi szarvasunknak agancsa is, amely a futásban s elrejtőzésben csak hátráltatják s különben is olyan veszedelmes fegyverek, melyek a győztesnek csakugy okozhatják halálát, mint a legyőzöttnek, mert egymásba szorulva, a sokkal kisebb őzagancsok is mindkét fél nyomorúságos halálát okozhatják, mint az aradmegyei barakonyai erdőben 1854-ben talált s báró Dittrich József által a Nemzeti Múzeumnak ajándékozott két agancsos koponyán látni.

De ha már a fegyverzet sem válik mindenkor a him előnyére, annál kevésbbé van hasznára fényes ruházata s szép éneke, mert feltűnővé teszi s menekülését, elrejtőzködését megnehezíti a létért való küzdelemben.

A természetes kiválogatás fentartásával a nemi kiválogatást tehát el kell ejteni. De hát akkor mégis miért e feltűnő másodlagos ivari bélyeg s mind a him oldalán? Megfelel erre Lameere belga tudós, amidőn azt mondja, hogy egyazon állatfaj mindkét neme egyformán táplálkozik s az az energiakészlet, melyet a nőstény a petefészkek fölépítésére, azután pedig fiai vagy nemzedéke fejlesztésére fordít, azt a him fegyverzetének, diszesebb ruházatának vagy hangszállainak növesztésére fordítja, azok a bajvívások,

fajdkakasszerű berzenkedések stb. pedig nem a versengésnek, illetőleg tetszenivágyásnak a kifolyásai, hanem egyszerűen azon izgalomnak természetes következményei, amely izgalom a himet a párzás idején mindig nagyobb fokban fogja el, mint a nőtényt, amint az már a nemző szervek lényegesen eltérő szervezetével is együtt jár!

Hathalmi Gabnay Ferencz.

Új kincstári erdőgondnokság. A m. kir. földmivelésügyi miniszter a kincstár részére megvásárolt háthegységi erdők kezelésére Hátmeg székhelylyel új m. kir. erdőgondnokságot szervezett.

A luczfenyők csucsszáradása. Ezt a betegséget magas fekvésekben lehetett észlelni, így pl. nemrégiben Svájcban. Arról ismerhető fel a bántalomnak ez a neme, hogy a csucshajtás el van halva, amely jelenség gyakran a felső 3—4 örvnek oldalhajtásaira is kiterjed, sokszor azonban csupán a csucsrügyre szorítkozik, valamint az ezt koszorualakban körülvevő többi rügyekre. A betegség csak harmincz éven alúl levő korbelt fákön mutatkozik, még pedig a mesterséges erdősítéseknek felső erdőhatárain; helyenként a betegség epidémikus jelleget ölt, úgy hogy 20—30 százaléka az ültetett luczfenyőknek szenved csucsszáradásban.

A beteg fák vizsgálatából kitünt, hogy a csucsszáradás ez esetben egy gombabántalomnak a következménye, mely az elszáradt koronarész tövében a kéregbe hatolt és ezt megölte. Alkalmas eme megbetegedésre valószínűleg a hónyomások következtében előállott parányi kéregsérülések szolgáltattak, amelyeken keresztül a gomba az élő szövetbe hatol. A fertőzésnek az időszaka *H. C. Schellenberg* szerint alkalmasint az ősz. A talált gombatermőtest a *Cytospora* génuszéval egyező; a gomba fajának végleges megállapítása azonban egyelőre nem történhetett meg, mivel a jellegzetes, tömlőspórás fejlődési alakja e gombának még nem ismeretes. A további kutatások folyamatban vannak.

Tétényi.

Halálozás. *Podraczky Béla* m. kir. erdész, az Országos Erdészeti Egyesület rendes tagja f. hó 2-án, életének 30. évében Nagybocskón elhunyt. Béke hamvaira!

